

SLOVENSKI

vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik: Dr. Franc Petek, Velikovec. — Uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 56-24. Glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Potočnik. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

Letnik XIV.

Celovec, petek, 27. marec 1959

Štev. 13 (880)

Po diktatu

„Ko smo se pred štirimi leti sestali, da ustanovimo Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem, se je to zgodilo po točni analizi politične zgodovine koroških Slovencev, ki nam je narekovala to zgodovinsko odločitev. Ustanovitev ZSO na Koroškem namreč v resnici pomeni prelomnico v zgodovini koroških Slovencev: prelomnico v tem smislu, da smo se odpovedali izolacijski politiki z odpovedjo lastni stranki in da smo sklenili, da se čim bolj aktivno vključimo v javno življenje in ustvarjanje države v kateri živimo.“

Pri tem pa se nikakor nismo odpovedali borbi za svoje nacionalne pravice. Nasprotno — s tem svojim sklepom smo dali naši narodnosti borbi širšo osnovo in bolj učinkovito možnost zastopanja slovenskih narodnih teženj. Iz ozkih zgolj nacionalističnih pozicij smo jo prenesli na širšo plat: formo borbe za demokracijo sploh. Borba malega, zapostavljenega in izkoriščenega naroda za enakopravnost je vendar v bistvu borba za demokracijo in borba za ohranitev maternega jezika je „prva življenjska pravica vsakega naroda“, kakor je naš zvezni kancler ing. Raab tako lepo izjavil v vladni izjavi ob začetku vladne dobe, ki sedaj nagiba h koncu.

Ko podajamo račun o dobi po tej zgodovinski preokrenitvi, je vsekakor potrebno, da pregledamo, ali je bil ta naš sklep pravičen, ali ga je morda v interesu napredka našega ljudstva spremeniti. Tako je iznašal v svojem poročilu na občnem zboru ZSO predsednik tov. dr. Franci Zwitter.

To vprašanje se zlasti po zadnjem hudem razočaranju, ko sta vladni stranki ne oziraje se na stvarne predloge koroških Slovencev sklenili tako imenovani šolski zakon in zakon o uporabi slovenskega uradnega jezika pri sodišču, pojavlja vedno bolj tudi zunaj med nami.

Premnogi ob tem vprašanju zapadejo spet nekdanji politični konceptiji o samostojni enotni koroški slovenski stranki. Že dejstvo, da to želijo tudi nemški nacionalisti vseh barv, ki bi nas radi ponovno izolirali od širšega političnega dogajanja in bi našo borbo radi spet zožili na zgolj nacionalno plat, je dovolj jasen dokaz, da bi bila reorganizacija samostojne slovenske stranke v tej ali oni obliki nesrečen korak nazaj v našem kulturnem in političnem razvoju. Ta reorganizacija bi nujno dovedla do istih rezultatov, ki so nam znani iz zgodovine, ko smo se v najhujšem času, ki je prišel nad naše ljudstvo, znašli decimirani in gospodarsko zapostavljeni ter skrčeni na pokrajino ob Zilji in Dravi pod vseplošnim pritiskom mogočnega nemškega kapitala, ki izkorišča, kakor se je pokazalo pri odjavah od slovenskega pouka, za borbo proti nam tudi odvisnega nemškega delovnega človeka.

Spet drugi iz opozicijskega in negativnega nasledja volilno-taktičnim vabam KPO, ki je v skrbi za ohranitev svojih ogorčenih položajev v zadnjem času zlasti na Koroškem našla spet lepe besede za koroške Slovence in njihove težnje. Človek bi rad verjel tem besedam, če ne bi dišale preveč po volilni propagandi in če ne bi poznali tudi drugačne, manj lepe besede in zlasti manj lepe ukrepe ta iste KPO nampram koroškim Slovencem, katere so zaradi zagovarjanja naravne povezanosti našega ljudstva z življenjem in ustvarjanjem matičnega naroda celo izključile iz lastnih vrst. Menda so nekateri vse to že pozabili, toda množica našega ljudstva ni tako pozabljiva, da tudi „Enotnost“ ne bo več uspela kot nekdanji „Slovenski borec“, čim se bo dokončno izkazalo kot to, kar v resnici je — kot zakrinkana vaba avstrijskih kominformistov za koroške Slovence!

Koroški Slovenci smo po zgodovinskih izkušnjah v narodno-osvobodilni borbi in v

Zahteve nemške večine uzakonjene

Ne in nikdar! — S tema odločnima besedama je v torek minulega tedna zbor nad 700 odposlancev koroških Slovencev zavrnil osnutka zakona o manjšinskem šolstvu in o slovenščini kot uradnem jeziku pri sodiščih na Koroškem. Oba osnutka sta po duhu in črki v nasprotju z določili člena 7 Državne pogodbe. Eden od njih pomeni uzakonjenje nasilja po 22. septembru 1958, ko je z odlokom deželnega glavarja bila pokopana dvojezična šola na Koroškem, drugi pa skrči teritorialno slovenski jezik kot uradni jezik le še na otoke treh sodnih okrajev Pliberk, Železna Kapla in Borovlje. In ne samo to, Zakon o manjšinskem šolstvu je rehabilitiral številne orožnike, carinike, učitelje in vaške mogotce, ki so pod vplivom skrajno nemško šovinističnih organizacij silili starše k odjavi otrok od slovenskega pouka in preganjali na poti v šolo. Namesto da bi bili ti krogi kaznovani, jih je osnutek razrešil odgovornosti za svoje protičlovečansko in protiuslavno početje pred in po 22. septembru preteklega leta. Zato smo ta osnutek z vso upravičenostjo odklonili.

Zbor odposlancev koroških Slovencev je pooblastil svojo šestčlansko delegacijo, da v sredo navrh na Dunaju znova apelira na poslance, da upoštevajo naše upravičene zahteve in vsakemu narodu pripadajoče pravice, preden bodo uzakonili osnutka.

Toda tudi za ta zadnji apel koroških Slovencev so bili poslanci topi in gluhi. Naše s trpljenjem in krvjo v boju za obstoj na svoji zemlji pisane zahteve v Spomenici koroških Slovencev na člen 7 Državne pogodbe in v novemberski šolski spomenici, katerih osnovna misel je pripravljenost za sporazumevanje in mirno sožitje obeh narodov v deželi, tudi ta zadnji apel poslanci niso hoteli upoštevati, pač pa je govornik poslancev vladnih strank, poslanec dr. Weissmann (ÖVP) naši delegaciji brez ovinka povedal, da so se pri sestavi zakonov morali ozirati na „zahteve nemške večine“, kateri je z osnutki zadoščeno in s tem po njihovem mnenju dana možnost pomiritve na Koroškem. Brez ovinkov je bilo delegaciji tudi povedano, da bosta zakona v četrtek v parlamentu sprejeta taka, kakršna sta. Poslanci so skušali doseči pristanek delegacije na ta zakona. Delegacija je ta poskus zavrnila in protestirala proti diktatu.

Po črki in duhu člena 7 je republika Avstrija dolžna, da slovenski in hrvaški manjšini zagotovi pogoje enakopravnosti in neokrnjenega razvoja in da odpravi možnosti za raznarodovanje in zapostavljanje koroških Slovencev. Zato ne more narodnostna večina v državi postavljati mere za pravice manjšine, še manj pa morejo postavljati mere organizacije, ki merijo na to, da odvzamejo slovenskemu prebivalstvu značaj in pravice kot manjšine. Člen 7 Državne pogodbe nedvoumno določa prepoved dejavnosti teh organizacij.

Zadnjih letih dobro spoznali, kje je naše politično torišče: ne v nacionalni ožini in narodnjaškem samoljubju niti ne v gibanju, ki mu vodilo niso spoznani interesi lastnega ljudstva marveč direktive od zunaj.

Naša politika more biti samo graditev na lastnih silah z zavestnim vključevanjem v splošno politično življenje in z odločnim prizadevanjem za napredek države.

To velja tudi danes po brezobzirnem diktatu in razočaranju, ki smo ga brez dvoma s tem doživeli. Prava politika in načelno spoznanje vendar nista napačna, če je kdo drugi zagrešil napako. Zgodovina naprednega gibanja — zlasti v najnovejšem času, je najboljši dokaz za to!

Le te pa so: Kärntner Landsmannschaft, Kärntner Heimatdienst, Abwehrkämpferbund in peščica tako imenovanih vindischerjev. Ugotavljamo in pribijamo, da pri sestavi obeh zakonov na Dunaju ni šlo za mnenje nemške večine na Koroškem, temveč so dale okvir zakonom z nacističnim duhom prepojene zahteve ravno teh organizacij.

V četrtek navrh je parlament sklepal o obeh zakonih. Zgodilo se je to, kar je bilo dan poprej naši delegaciji cinično povedano. Osnutka sta bila z glasovi vladnih strank uzakonjena brez spremembe in ne da bi bila pred glasovanjem prečitana, kakor je to običaj in kakor bi se to spodobilo.

K zakonom in o naši usodi in bodočem razvoju so govorili poslanci vseh štirih strank. Poslanci vladnih strank so poskušali diktat opisati kot najbolj demokratično rešitev, dočim se je poslanec FPÖ zdel še vse premislil. Manjkalo pa tudi ni zavijanj in resnici neodgovarajočih trditvev v njihovih govorih. Najbolj sta se v tem pogledu odlikovala poslanec dr. Weissmann (ÖVP) in dr. Zechmann (FPÖ). (Do iznašanj posameznih poslancev v parlamentu in do zakonov bomo v naslednjih številkah lista prinašali naše komentarje).

Z glasovanjem za ta dva zakona je avstrijski parlament pred svojim razpustom zadal demokraciji in naši veri v pravičnost zakonodaje v Avstriji hud udarec.

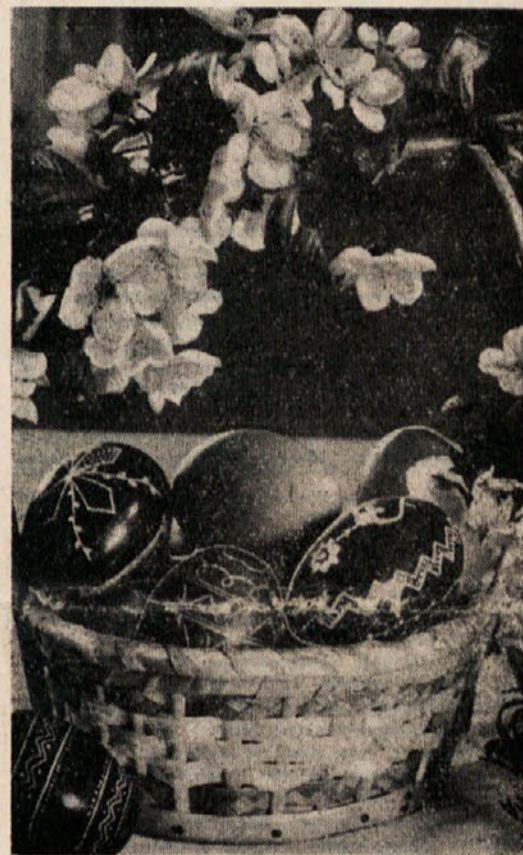
● ni pravičnosti in ne more se govoriti o njej, če kroji parlament pravice in zakone za manjšino, ne da bi upošteval njene upravičene zahteve in predloge;

● ni in ne more biti demokratična rešitev manjšinskega vprašanja, če se namesto prizadeje manjšine upoštevajo zahteve organizacij in hujskačev, ki so manjšino že poskušili uničiti in ki jo hočejo zopet uničiti;

● ni in ne more priti do enakopravnosti in mirnega sožitja obeh narodov na Koroškem, če se pri urejenju potrebnih predpo-

gojev odkloni ponujeno roko manjšine za sporazumno ureditev.

Lepim besedam ne verjamemo več. Teh smo slišali tudi zadnja leta že vse preveč. Zakona sta napisana in podpisana. Njihova vsebina nam jemlje zadnje ostanke naših pravic. V nobeni točki niso upoštevane naše zahteve in naši predlogi. Zato diktata tudi sedaj, ko je uzakonjen, ne priznamo.

Vesele velikonočne praznike
vsem bralcem in sotrudnikom želita

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Slovenskega vestnika

Nemško vprašanje v središču svetovne pozornosti

Zahodne velesile in Sovjetska zveza si v zadnjem času očitno prizadevajo, da bi našli neko srednjo pot za začetek pogajanj o nemškem vprašanju. Hruščev je na tiskovni konferenci novinarjem izjavil: „Pozivamo vse države, ki so se borile proti hitlerjevski Nemčiji, naj se zberejo okoli okrogle mize, naj rešijo nerešena vprašanja in naj sklenejo mirovno pogodbo z Nemčijo. Mi smo pripravljene pregledati vse razumne predloge zahodnih držav in jih proučiti prav tako kakor naše.“ Razen tega je Hruščev tudi izjavil, da je Sovjetska zveza pripravljena sprejeti predlog, da 11. maja pride do konference zunanjih ministrov velesil, čeprav bi SZ želela, da bi bila najprej konferenca najvišjih.

Tudi med politiki zahodnih držav je opaziti velika politična dejavnost. Sestajajo se državniki, da bi vskladili zahodno politiko v nemškem vprašanju. Prvi del takih prizadevanj je bil storjen s sestankom predsednika ZDA Eisenhowerja in britanskega premiera MacMillana v ZDA. V torek pa se bodo sešli v Washingtonu še zunanji ministri ZDA, Velike Britanije in Francije, da bi prav tako proučili nemško vprašanje, še preden se bo sestal svet Atlantskega pakta. Sestanka zunanjih ministrov se bo udeležil

tudi zahodnonemški minister von Brentano. Predvidevajo, da bodo predlagali naj bi sestanku zunanjih ministrov štirih držav, ki naj bi bil 11. maja v Ženevi, prisostvovali kot opazovalci tudi zunanji ministri drugih držav. Zahodne države v svojih predlogih nimajo navedenih nobenih konkretnih predlogov, kako naj bi rešili berlinsko oziroma nemško vprašanje. Zahod tudi predlaga, naj bi bila po konferenci zunanjih ministrov junija ali julija konferenca na najvišji ravni.

Med zapadnimi predstavniki je še zelo veliko nasprotij glede razgovorov o nemškem vprašanju. Pričakujejo pa, da se bodo končno le zedinili. Najbolj črnogleda sta francoski prezident de Gaulle in zahodnonemški kancler Adenauer. ZDA so mnenja, da bo Adenauer le privolil v razgovore iz strahu, ker bi vsaka zaostritev v Evropi zadel predvsem Zahodno Nemčijo, hkrati pa je proti vsakemu predlogu, ki bi ogrožal zahodne nazore. De Gaulle pa bi v svojem pesimizmu do razgovorov s Hruščevom najrajši videl, da bi ostalo pri starem. Vendar pa današnji čas narekuje, da je treba nujno rešiti pereča mednarodna vprašanja, ki stalno ogrožajo mir v svetu.

Zaupanje obvezuje!

Nedemokratično postopanje avstrijske vlade in parlamenta pri uzakonitvi dveh manjšinskih zakonov je izkazalo število komentarjev pri nas kakor tudi v tujini. Posebno pozornost je pridobilo z manjšinskimi pravicami v Avstriji posvetil jugoslovanski list. V članku, ki ga je objavil „Slovenski poročevalec“ 19. marca 1959 je med drugim rečeno:

V treh letih, ki bodo kmalu minila od sklenitve državne pogodbe, je malo stvari, ki bi jih odgovorni ljudje v Avstriji ne storili za uničenje zaupanja in pripravljenosti slovenske manjšine za sporazumno sožitje in lojalno sodelovanje. Od prvega dne so s svojim ravnanjem dokazovali, da nimajo volje uresničiti sprejete obveznosti o zaščiti slovenske manjšine kot etnične celote, pač pa da v njih vidijo ugodno priložnost za likvidacijo tistega pozitivnega, kar je v odnošaju med narodom na Koroškem prinesla zmaga nad nacizmom. Sistematično so zanikali obstoj slovenske etnične manjšine kot celote in v avstrijski javnosti utrjevali geslo, da večjega dela slovenskega prebivalstva na Koroškem ni priznati kot sestavnega del slovenske etnične manjšine in da takoimenovani „vindičarji“ ne smejo biti deležni manjšinske zaščite in naravnih narodnostnih pravic. Vztrajno so bolj ali manj odkrito trdili, da so narodno zavedni Slo-

venci sovražniki države. V tem duhu so dopustili obnovitev nemških nacionalističnih „obrambnih“ organizacij, jih moralno in materialno podpirali pri nezakonitem terorističnem boju proti manjšini. Ničesar niso ukrenili proti hujskaškim in nezakonitim šolskim stavkam proti dvojezičnemu pouku, dajali so tem stavkam najširšo podporo v tisku kot patriotičnim dejanjem, naznanjali so, da zaradi takega protizakonitega dejanja ne bo nihče kaznovan. Nikoli niso ničesar ukrenili proti teroristom, ki so napadali slovenske ljudi, šolarje in dijake, razbijali slovenske napise, mazali s grozljivimi gesli hiše in razpenjali transparente, razbijali šipe in razstreljevali spomenike. Sistematično so drobili pripravljenost širokih slovenj prebivalstva obah jezikov na strpno in enakopravno sožitje z bučnim nacionalističnim proslavljanjem plebiscitnih obletnic, to proslavljanje so celo povezali s silovito kampanjo za prisilno odjavljanje od slovenskega pouka. S protustavnim administrativnim odlokom so likvidirali zakonsko ustanovno obvezno dvojezične šole na ljubo najhujšim nacionalističnim nestrpnostem in dopustili so organiziranje in izvajanje total-

nega političnega, gospodarskega in strahovalnega pritiska na slovensko prebivalstvo. Kljub vsemu poraznemu dejanskemu razvoju je slovenska manjšina ves čas in ob vsaki priložnosti poudarjala in s praktičnimi dejanji in konstruktivnimi predlogi dokazovala svojo pripravljenost na sporazumno zakonsko rešitev vprašan manjšinske zaščite. In vse te številne poskuse so dosledno prezrli. Zdaj z vso vnemo uzakonjujejo tisto, kar je nezakonito nacionalistično nasilje doseglo v šoli, uzakonjujejo porazno prakso, po kateri velika večina otrok slovenskega materinskega jezika ni več deležna niti najosnovnejšega pouka v tem jeziku, uzakonjujejo prepoved uporabe slovenskega jezika na sodiščih na treh četrtinah področja, kjer živi slovensko prebivalstvo. In po vsem tem zahtevajo od slovenske manjšine zaupanje!

Zaupanje je res osnovni element demokratičnih odnošajev med ljudmi in narodi. Toda doseči ga je mogoče samo s poštenostjo in z izpolnjevanjem sprejetih obveznosti. Popolnoma jasno pa je, da sta sedanja praksa in iz nje izvirajoča pravna ureditev, ki jo forsirano uzakonjuje avstrijska vlada, v ostrem nasprotju z moralnimi in pravnimi obveznostmi, ki jih je Avstrija prevzela nasproti slovenski etnični manjšini in še posebej nasproti državam, ki so podpisale državno pogodbo. Ni mogoče odstopiti od zahteve, da se te obveznosti spoštujejo in da se ne spreminjajo v svoje nasprotje. — Avstrija je dolžna zagotoviti obstoj slovenske etnične manjšine kot celote, prej njene obveznosti in državne pogodbe ne bodo izpolnjene! To je prav tisto stališče, kakršnega Avstrija tako vehementno zastopa nasproti Italiji o južnotirolski manjšini. In od tega stališča ne bo mogel odstopiti nikoli nihče, kdor nosi odgovornost in kdor hoče, da bi koroško vprašanje bilo rešeno. P.

Državna realna gimnazija za Slovence
v Celovcu

OBJAVA

Dne 3. aprila, torej v petek po Veliki noči, je na Državni realni gimnaziji zopet „Dan staršev“. V času od 13.00 do 16.00 ure imajo vsi starši priložnost razgovora z vsemi profesorji o učnem napredku svojih otrok.

Ravnateljstvo
Državne realne gimnazije
za Slovence

Sovjetska Akademija znanosti že 235 let stara

Letošnje leto praznuje sovjetska Akademija znanosti že 235-letnico svojega obstoja. Ustanovili so jo leta 1724 v Petrogradu. Danes ima ta akademija 8 oddelkov, 75 institutov, na desetine laboratorijev, observatorijev, muzejev in drugih znanstvenih ustanov, ki služijo izobrazbi znanstvenega naraščanja na najrazličnejših področjih. V Akademiji znanosti stalno dela 528 akademikov in dopisnih članov, 1409 doktorjev in 6237 kandidatov znanosti. Omenjeni podatki zgovorno pričajo o razsežnosti omenjene sovjetske znanstvene ustanove.

Jugoslovanska poezija v italijanščini

V Padovi je pred kratkim izšel zbornik sodobne jugoslovanske poezije z naslovom „Poesija jugoslava contemporanea“. Ta antologija vsekakor predstavlja v jugoslovansko-italijanskih kulturnih odnosih velik dogodek, ki je vreden, da se ga s pozornostjo zabeleži. V uvodu piše Osvaldo Ramous, ki je oskrbel prevode, da je sodobna jugoslovanska literatura in zlasti poezija Italijanom premalo znana, čeprav italijansko prevodništvo iz jugoslovanskih literatur ni brez tradicije.

Priprave filmov za festival v Cannesu

Kakor vsako leto bo tudi letos filmski festival v Cannesu. Letošnji mednarodni filmski festival v Cannesu bo že XII. po vrsti in zanj se je že prijavilo več držav. Filmski festival bo od 1. do 16. maja. Avstrija bo na njem zastopana s filmom „Polnežna“, ki ga je režiral Rolf Thiller. Glavno žensko vlogo v filmu igra Romy Schneider, moško vlogo pa Charles Thompson. Jugoslovansko kinematografijo pa bo zastopal kratki film režiserja Puriše Džorđevića „Otroci z meje“, medtem ko bodo od umetniških filmov vrteli v Cannesu pred kratkim končani film podjetja „Jadrana film“ iz Zagreba „Vlak brez voznega reda“. Jugoslovanski filmi so doslej doživeli na mednarodnih filmskih festivalih že precejšnje uspehe in vse kaže, da si mlada jugoslovanska film-

ska industrija uspešno utira pot v svet, če upoštevamo dejstvo, da na festivalih sodelujejo filmska podjetja, ki imajo že desetletja staro tradicijo in izkušnje.

Nemčija je za festival pripravila film „Junaki“, ki je priredba Shawove istoimenske drame. Omenjeni film smo videli že po naših kinematografih in je žel lepe uspehe. Razen tega so Nemci pripravili še film „Heroin in vajak“. Mehika je pripravila film „La Cucaracha“, novo filmsko biografijo junaka iz mehiških osvobodilnih bojev Pancho Ville. Sovjetska zveza je prijavila film „Človekova usoda“, Italija film „Pekel v mestu“, Japonska „Šira-gasi“. Sodelujejo pa še druge države. Filme ocenjuje mednarodna žirija ter na ta način izbere najboljše filme leta.

Izpitni iz slovenščine v Rimu

Pred kratkim so bili v Rimu izpitni za poučevanje slovenščine na italijanskih srednjih šolah. Iz Trsta in Gorice se je javilo za ta izpit 31 kandidatov. Iz Trsta je bilo 19 profesorjev, med temi 13 italijanskih in 6 jugoslovanskih državljanov.

Velik odziv, na katerega je naletel razpis izpita iz slovenščine med slovenskimi šolniki, odkriva veliko vnemo slovenskih učiteljev, da bi se prilagodili čim prej italijanski šolski ureditvi, pa čeprav je to prilagojevanje združeno z velikimi napori in ne nazadnje tudi z velikimi stroški, saj so se morali kljub temu, da je v Trstu univerza in v bližnji Padovi stolica za slovanske jezike, odpotovati v Rim, da tam polagajo izpise. Tržaški in goriški šolniki so pozdravili prizadevanja jugoslovansko-italijanskega mešanega odbora, da bi se končno našla realna podlaga za ureditev položaja

slovenskih šolnikov ter se upošteval njihov dejanski položaj ter tudi položaj in potrebe šol na Tržaškem in Goriškem. Dokončna rešitev vseh vprašanj okoli šolstva na teh področjih mora nujno upoštevati velike potrebe, ki jih je povzročil fašizem in katerega žrtev so bili prav slovenski izobraženci in šole.

Vsekakor se že kažejo pozitivni rezultati treznega skupnega dela v okviru jugoslovansko-italijanskega mešanega odbora, ki je na več skupnih sejah razpravljalo o spornih vprašanjih, ki zadevajo obe deželi. Razveseljivo je dejstvo, da razprave niso bile brezplodne in da se nekatere stvari že začinjajo uresničevati. To pa je torej dejanski dokaz, da si obe strani prizadevata, da se odnosi med obema deželama izboljšajo in to na podlagi načela, da manjšine tvorijo most med narodi.

Tridesetletnica Radia Beograd

V torek je Radio Beograd proslavljal tridesetletnico dela. Pred tridesetimi leti je beograjska radijska postaja začela oddajati svoj prvi program. Takrat je bilo v vsej deželi samo 12.000 radijskih sprejemnikov, radijska postaja pa je imela samo 2,5 kilovatna jakosti. V času druge svetovne vojne je Radio Beograd zamenjal nemški „Sender Beograd“, ki pa je med vojno večkrat utihnil, ker je zaradi odporne gibanja večkrat prišlo do sabotažnih akcij. Dne

6. novembra 1944, 16 dni po osvoboditvi Beograda je začela oddajati nova radijska postaja. Danes Radio Beograd razpolaga z najmodernejšimi pripravami in je s svojimi 150 kilovati ena najmočnejših radijskih postaj v Evropi. Dnevno oddaja 19 ur, tedensko pa 200 ur skupno z drugim programom in oddajami za tujino. Po statističnih podatkih evropske radiodifuzije je njegov program zelo kakovosten. V okviru Radia Beograd so uvedli tudi televizijske oddaje.

Dr. MIRT ZWITTER

Južna Tirolska — manjšinski problem Nemcev

(Ob desetletnici italijansko-avstrijskega sporazuma v Parizu)

Resolucija, ki so jo enotno sklenili tudi zborovanja po drugih mestih, je bila izročena na licu mesta državnemu sekretarju prof. dr. Gschnitzerju.

Na zborovanju istega dne v Innsbrucku sta govorila rektor univerze jezuit prof. dr. Heinzl ter državni poslanec ÖVP dr. Leopold Weissmann, ki je očital Italiji „barbarizem nacionalne nadutosti“, pomanjkanje evropske miselnosti in podleganje fašističnim parolam, Južnim Tirolcem pa priznal pravico „nacionalnega silobrana“.

Univerza in tehnična visoka šola v Gradcu sta zborovali v prisotnosti deželnega glavarja Štajerske Krainerja in članov tamonje deželne vlade. Glavni referat v istem dnevu je imel Južni Tirolec univ. prof. Wiesflecker.

Salzburška teološka in filozofska fakulteta sta se zbrali ob referatu rektorja univ. prof. dr. P. Alberta Auer, benediktinca, ki je zahteval pravico za Južno Tirolsko v imenu naravnega prava narodov.

Študentje montanistične visoke šole v Leobnu so zaključili svoje protestno zborovanje isti večer z bakljado po mestu, pri kateri so nosili s seboj transparente z napisi „Proč od Tridenta“, „Konec italijanske-

mu priseljevanju“, „Salurn je nemški“, „Avstrija ne konča na Brennerju“.

Kdo bi spregledal linijo zanikanja in prekoračanja Pariškega sporazuma, ki ga je obvezno podpisala tudi Avstrija, čeprav po „pomožni poti“?

Še dodatno se je vključila v propagando za Južno Tirolsko s posebno sponenico, ki jo je razposlalo akademsko društvo „Leopoldina“ v Innsbrucku aprila 1958 v 10.000 izvodih svojim aktivnim in nekdanjim članom ter sorodnim študentskim udruženjem v Avstriji, Nemčiji, Švici in drugih državah, katoliška študentska organizacija „Österreichischer Kartellverband“, posebno poznana po svoji kratki „C. V.“

„Tudi „Zveza avstrijskih akademikov“¹⁸³⁾ na Dunaju je zahtevala na svojem zborovanju dne 13. decembra 1958 pod predstvom avstrijskega zveznega ministra financ prof. dr. Kamitza v posebni resoluciji za Južno Tirolsko samostojno avtonomijo, ločeno od Trentina.

Posebno zanimivo je, da so sodelovali v akcijah za podpiranje rojakov v Južni Tirol-

106

ski tudi združeni avstrijski sindikati delavcev in nameščencev, čeprav so vodeni po socialistih in je doslej južnotirolska SVP odločno odklanjala vsako misel sodelovanja s socialisti ali celo dopuščanje lastnega južnotirolskega socialističnega gibanja. Tako je „Österreichischer Gewerkschaftsbund“¹⁸³⁾ pozval vse delavce in nameščence Tirolske, da so dne 1. aprila 1958 s petminutno splošno stavko od 10.00 do 10.05 ure tega dne protestirali proti obsodbi šestih Južnih Tirolcev, obsojenih 17. marca 1958 v Tridentu zaradi umora italijanskega carinika v vasi ci Pfunders. Vsi vlaki in avtobusi so obstali, pošta, telefon in telegraf, vsi uradi in vse trgovine so prekinli svoje delo, medtem pa je po radiju deželni glavar Tirolske naslovil poziv na široko javnost v svetu, naj bi zavzela stališče proti tej obsodbi.

Istega dne je pozvala centrala Avstrijske sindikalne zveze na Dunaju „Mednarodno zvezo svobodnih sindikatov“¹⁸⁴⁾ v Bruslju, naj bi se zavzela za revizijo omenjene obsodbe Južnih Tirolcev po tridentinskem sodišču, ker da po njenem mnenju „gre za nacionalistični akt maščevanja“.

Tako je uspelo Južnim Tirolcem s pomočjo pokrajinskih organizacij Tirolske vzbuditi interes in izvajati pritisk za pomoč njihovi

politični borbi v vsej Avstriji in preko njenih meja.

Še mnogo bogatejša po obsegu in po oblikah je kulturna pomoč, ki so je deležni s strani Nemčije, Avstrije in ustanov, združenj ter širokega kroga nemških zasebnikov teh držav južno-tirolski Nemci: Več stotin najrazličnejših strokovnjakov in umetnikov vsako leto redno obiskuje Južno Tirolsko, da tam v okviru raznih ustanov in organizacij nudijo pomoč pri vzgoji mladine in odraslih. Posebno delavne so v tem pogledu kulturne ustanove manjšine „Južnotirolski kulturni inštitut“¹⁸⁵⁾, „Zveza ljudskih univerz Južne Tirolske“¹⁸⁶⁾ z njenimi že nad 50 udruženimi krajevnimi izobraževalnimi središči za odrasle „Urania“ ter „Katoliška zveza delovnih ljudi“¹⁸⁷⁾. Splošna predavanja, strokovni referati, pomoč pri tečajih ter umetniški nastopi teh kulturnih misijonarjev se dnevno, leto in zimo vrstijo drugo drugemu širom vse dežele. Pri teh prireditvah so jim splošno v pomoč najmodernejša vzgojna sredstva kot filmi, skioptične slike, magnetofoni, mikrofoni, prikazi in tabele vseh vrst.

(Se nadaljuje)

185) Pripomba: „Südtiroler Kulturinstitut“ s sedežem v Bozenu.

186) Pripomba: „Verband der Volkshochschulen Südtirols“ (VHS).

187) Pripomba: „Katholischer Verband der Werktätigen“ (KVV).

182) Pripomba: „Österreichischer Akademikerbund“ na Dunaju.

183) Pripomba: „Avstrijska sindikalna zveza“.

184) Pripomba: Združenje sindikatov, ki so izstopili iz „Svetovne zveze sindikatov“.

Zaključna prireditev gospodinjsko-kuharskega tečaja v Železni Kapli

spričevalo uspeha smotrnega in marljivega dela

„Kuhar'ca mlada, kuha prav rada...“ je pesem izpod peresa nadučitelja Polanška s katero so minulo nedeljo udeležence gospodinjsko-kuharskega tečaja v Železni Kapli pričele in zaključile svojo zaključno prireditev.

S poukom in delom napoljenih 6 tednov, ko so dekleta iz kapelških grabnov dan za dnevom, prihajale h Kolarju v Železno Kaplo na tečaj, je s to prireditvijo našlo svoj dostojen in uspešen zaključek.

V Železni Kapli in okolici so gospodinjsko-kuharski tečaji Slovenske prosvetne zveze in njena voditeljica Francka Moharjeva zelo priljubljena. V kratkem času štirih let se je 9. februarja t. l. pričel 3. tečaj, h kateremu se je prijavilo 13 deklet, da se naučijo umetnosti kuhanja in tudi drugih opravil, ki jih zahtevata čas in življenje od dobre, sodobne in varčne gospodinje. Polnih šest tednov so si mlada brhka dekleta in tudi poročene žene delile med seboj vlogo gospodinje ter kuharic za juho, za glavno jed, za prikuho in za pecivo. Med njimi pa se je kretala priljubljena gospodinjska učiteljica Francka Moharjeva in prijazno, a določeno usmerjala in nadzirala delo vsake svojih učenk posebej. Po kratkem opoldanskem odmoru pa so tečajnice sedle okoli mize, pisale, poslušale predavanja in se vadile na najrazličnejših gospodinjskih področjih.

V marljivem delu in tesnem prijateljstvu so tečajnicam dnevi in tedni tečaja vse prehitro minili. Ob vsakem obisku so zatrpavale, da jim čas prehitro mineva in da bi se rade še čim več naučile. O marljivosti in pridnosti tečajnic in voditeljice tečaja je tudi to pot dala najboljša spričevalo obsežna in okusno pripravljena razstava izdelkov kuharske umetnosti, ki je bila od jutranjih ur do poznega popoldneva, ko so obiskovalci odnesli zadnje kupljene izdelke na svoje domove, stalno polna radovednega ter dobrega peciva in slaščic želnega prebivalstva.

Številnim obiskovalcem razstave in zaključne prireditve se je pridružil tudi gene-

ralni konzul FLRJ v Celovcu g. Boris Trampuž in izrekel voditeljici in tečajnicam priznanje za tako odličen pregled dela in uspehov tečaja.

Uspela razstava je bila ob opoldanskih urah prekinjena, ko so se tečajnice predstavile na zaključni prireditvi v farni dvorani z uspehim petjem, rajanjem in odrskimi prizori. Čeprav so dekleta v prisrčnem dvogovoru same povdarjale, da „ljubezen gre skozi želodec“, na tečaju niso posvečile svoje pozornosti le skrbi za potrebe želodca, temveč so se naučile tudi veliko lepega za srce. Prepevanje in rajanje je bilo prisrčno in lepo, nič manj uspeli pa vložki veselih prizorov „Čašica kave“, „Luknja v namiznem prtu“ in „Ljubezen gre skozi želodec“. Videlo se je, da je vodite-

ljici tečaja pomagala roka spretnega vsestranskega prosvetaša gospoda nadučitelja Valentina Polanška in da pri teh pripravah tudi ni manjkal podjetni prosvetaš Vladimir Prušnik. Domači gospod župnik pa je za zaključno prireditev dobrodušno dal farno dvorano na razpolago. Tako je bilo z zaključkom tečaja v Železni Kapli ob sodelovanju in sporazumevanju vseh merodajnih činiteljev opravljeno novo pomembno prosvetno in ljudsko-vzgojno delo med našim ljudstvom.

V ponedeljek zvečer pa je bil pri Kolarju prisrčen poslovljni večer, katerega so se poleg staršev deklet udeležili tudi pevci SPD „Zarja“ in zastopniki Slovenske prosvetne zveze, ki so ob tej priložnosti izročili dekletom lep knjižni dar.

Št. Rupert pri Velikovem

Pred nedavnim smo ob veličastni udeležbi žalnih gostov položili mater Terezijo Lube k zadnjemu počitku na šentruperškem pokopališču. Pokojna je umrla v velikovškem predmestju, rojena pa je bila na Krčanjah. Kot otroku ji je že umrla mati in dobila je mačeho, ki pa ji ni bila dobra mama.

Kot otrok je morala mala Trezika že služiti in se preživljati na kmetih. Pogosto je morala spati v hlevih, ker v tistih časih v lesenih kmečkih hišah, poleg kuhinj dimnic, za služinčad niso imeli prostora in človeka vrednega bivališča. V šolo je imela daleč in za njo sploh malo časa. Delati in pomagati je morala pri kmetu.

Ko je odrasla, je postala pridna kmečka delavka, takrat in še dolgo pozneje so takšnim delovnim močem rekali dekla. Zaradi svoje marljivosti in sposobnosti je bila priljubljena in spoštovana v vsej okolici.

Pokojna mati je rodila štiri otroke, katere vse je vzgojila zelo dobro. Na njeno veliko žalost je ena hčerka umrla ob porodu. Dva sina sta poročena in sta vzorna zakonska moža, tudi poročeni hčerki pa je

Hitlerjeva vojna vzela moža. Hčera je z vso ljubeznijo in skrbjo stregla stari materi v mučni bolezni in njenih visokih letih. Sploh njeni otroci in njihovi potomci so pokojno mater ljubili in spoštovali. Kako je bila rajna mati Terezija Lube spoštovana pri vseh ljudeh, je najbolj zgovorno pokazala tako veličastna udeležba pri pogrebnih svečanostih. Njene vrline je v nagrobnem nagovoru dobro označil šentruperški g. župnik dr. Zeichen. Žalujemo svojcem izrekamo naše srčno sožalje!

Celovec

Na seji celovškega mestnega sveta je župan Ausserwinkler postavil predlog, da bi politične stranke v volilni kampanji ne uporabljale za propagando avtomobilov z zvočniki ter s tem povzročali ogromen hrup. V svojem apelu na stranke navaja župan med drugim, da so ljudje ob opoldanskem času potrebni počitka in sproščenja, pri čemer jih hrup iz zvočnikov neprijetno moti. Zaradi tega so že v nekaterih mestih prenehali s propagando z zvočniki. Hrup in volilni šlagerji ogrožajo tudi prometno varnost, ker pritegnejo nase pozornost šoferjev. Posebno pa se je treba ozirati na tujski promet, ki ga pričakujejo po veliki noči, da bi tujci ob propagandi iz zvočnikov ne

Advokat dr. Ferdinand Miler v Celovcu, Bahnhofstrasse 38/II sporoča, da zaradi praznikov v petek popoldne to je 27. 3. 1959 in v soboto 28. 3. 1959 ne uraduje.

povzeli, da je vzdušje napeto in nevarno, za kar so tujci zelo občutljivi ter bi mnogi takoj spet zapustili naše kraje. Pritoževali pa so se tudi trgovci, češ, da je v času hrupa, ki ga povzročajo zvočniška vozila otežkočena in motena postrežba kupcem. Bomo videli, če bodo stranke upoštevale

Zrno do zrna - pogača . . .

Ne mislimo tukaj na prazniško pogačo, ki jo je v teh dneh pečejo povsod, kjer koli le morejo, belo in osladkano z rozinami in medom, vendar spomnimo na smiselni pregovor, da je treba prisipati zrno k zrnu, da nastanejo iz bele moke veliki družinski kolači. To pomeni, da je treba zbirati, ker tudi oni pregovor „kamen do kamna palača“ ima svoj smisel ter simbolično nakazuje, da iz malega raste veliko.

Štednji, varčevanju je pridržana lastnost iz česar more nekaj nastati: velike in male dobrine za lepše, brezskrbnejše in neodvisno življenje človeka, družine in ljudstva.

Slovensko ljudstvo ima o štednji in zbiranju kot čebelica lepe in smiselne pogoje, stare in zrasle iz izkušnje, ki so pa danes prav tako veljavni, kot takrat, ko jih očetje še niso zapisovali, temveč v ustnem izročilu prenašali iz roda v rod.

Navajamo jih nekaj, kakor na primer: „brez vinarja ni goldinarja“ — danes bi lahko rekli „brez groša ni šilinga“ — ali „hrani bele denarje za črne dni“, dalje „denar ima spolzek rep“, potem „denar le ti imej, pa glej, da denar tebe ne bo“, kakor tudi „imam toliko denarja, kakor žaba perja“ ali pa „kadar denar poide, pamet

Ing. Igo Oraš - 60-letnik

V februarju je ing. Igor Oraš praznoval v krogu svojih številnih stanovskih tovarišev in koroških rojakov svoj 60. življenjski jubilej. Jubilat je doma iz znane narodnozavedne družine v Št. Vidu v Podjuni. Izmed dvanajstih otrok, ki so se rodili njegovim staršem, jih živi še osem. Na gimnaziji v Celovcu je maturiral in nato nadaljeval študije na Dunaju in končno diplomiral na univerzi v Zagrebu za kulturo tal. Ker kol zaveden Slovenec na Koroškem ni dobil službe, je moral iskati zaposlitve v Jugoslaviji. Služboval je 17 let v Dalmaciji. Njegovo življenjsko delo so nasadi v Makarski in Splitu, veliko zasluge pa ima tudi pri zgraditvi Planinskega doma na Baikovem v Dalmaciji. Zaradi tega ga je Planinsko društvo Hrvatske imenovalo za častnega člana.

V drugi svetovni vojni se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju in po zlomu fašizma deloval na Koroškem, odkoder je leta 1947 odšel v Slovenijo, kjer je kot strokovnjak v gozdarstvu služboval na raznih odgovornih mestih, ter med drugim deloval kot predavatelj na ljubljanski gozdarski fakulteti. Velike svoje sposobnosti je posvetil področju biološkega vrednotenja in raziskavanja gozdarstva Slovenije. Po svoji uopokojitvi leta 1958 je prevzel upravo „Arburetuma“ v Vočjem potoku pri Radomljah, kjer je velik park, v katerem gojijo drevesa iz vsega sveta v študijske namene ter je park zaščiten.

Primer ing. Oraša je tipičen za slovenskega inteligenta, ki kljub svoji veliki sposobnosti ni našel zaposlitve doma na Koroškem. Kljub temu, da je jubilat mirnega značaja in je v domačem kraju pomagal vsakemu, ki je potreboval pomoči, je nerazumljivo, s kakimi grdimi klevetami mu je skušala kratiiti čast „Kleine Zeitung“ v svojih hujskaških člankih, ki so izhajali pod naslovom „Krvava meja“. Zaradi neosnovanih napadov na ing. Oraša je bila „Kleine Zeitung“ obsojena na sodišču v Celovcu.

Ob življenjskem jubileju se pridružujemo številnim čestitkam tudi mi, želeč mu mnogo č zdravia in nadaljnjih uspehov pri delu v njegovi stroki!

v svoji volilni živčnosti ta opomin, ki je brez dvoma umesten.

Nadalje je bilo na seji povedano, da je bilo v letošnjem pustnem času v Celovcu 60 prireditev v vstopnicami ter 55 s prostorninskim davkom. V primeri z lanskim letom je bilo letos šest prireditev manj, vstopnic pa prodanih 29.719 nasproti 24.661 vstopnicam v prejšnjem letu.

Mestni svetnik Novak je poročal, da je pričela letošnja sezona v gledališču dobro. Stroški za gledališče so bili za okoli 400.000 šilingov manjši, kakor v istem časovnem razdobju lani. V primeri s prejšnjim letom je bilo letos troje govornih komadov manj, 6 operet in 1 opera pa več uprizorjenih koror lani. Število obiskovalcev je doseglo letos 35.524 oseb, kar je za 6000 oseb več kakor lani.

kmetih so se že zarili v svoja polja in delo bo trajalo od ranega jutra do poznega večera vso pomlad, poletje in jesen. Naši obrtniki in delavci pa so tudi priznani kot vestni in marljivi. Na žalost, posebno kmeti za svoje delo ne sprejema ustreznega plačila, zato mu je že ta okoliščina nagib za štednjo, da marsikateri svoj šiling dvakrat obrne, preden ga izda.

Varčevanju našega ljudstva je pripisati da se marsikatera eksistenca ohranja in postopoma tudi koraka z napredkom časa. Brez dvoma so spet naše kreditne zadrage v veliki meri najbolj poklicane, da v svojih okolicah gojijo smisel za pametno in smotrno varčevanje, kajli včasih varčuje kdo tudi na nepravem mestu. Spet je treba poudariti, da odvišni denar ni pametno držati doma kot mrtev kapital, temveč ga je treba naložiti v svojem domačem kreditnem zavodu, v hranilnici in posojilnici, ker na ta način prihranjeni denarji koristijo skupnemu gospodarstvu v okolici v prid posamezniku in celoti. V domače denarne zavode spadajo tudi majhni prihranki ter je v tem smislu posvečati pažnjo tudi najmlajšim, pričeniši pri šolski mladini.

Daleč smo že od dneva varčevanja, 31. oktobra, toda pobuda za varčevanje ni pridržana edinole temu dnevu, temveč velja vsak čas, vse leto.

KOLENDAR

Petek, 27. marec: Veliki petek
Sobota, 28. marec: Velika sobota
Nedelja, 29. marec: Velika noč
Ponedeljek, 30. marec: Vel. pon.
Torek, 31. marec: Modest
Sreda, 1. april: Hugo
Četrtek, 2. april: Frančišek

Usoda pilota, ki je vrgel prvo atomsko bombo

Človek brez spomina umrl

Te dni je umrl v Torinu mož, ki je bil za italijansko policijo več let skrivnost. To je bil človek brez spomina, kot so mu imeli navado reči.

Leta 1956 je blizu Torina policijska patrolja našla na avtomobilski cesti možkega, ki ni imel pri sebi nobenih dokumentov, znal pa je samo nekaj italijanskih besed. Ko so ga policaji vprašali, kdo je, je neznanec samo zmajeval z glavo.

Neka 70-letna Italijanka ga je imela za svojega sina, ki da se je vrnil iz ujetništva, in ga hotela vzeti domov. Toda policija se s tem ni strinjala, ker ni bilo dokazov, da je neznanec res njen sin.

Naposled se je oglašila tudi neka Francozinja in trdila, da je to njen 40-letni brat, ki je med vojno med zračnim napadom izgubil spomin. Oblasti so sprejele to domnevo in tako so neznanca zdaj pokopali pod imenom nom Pierre Dellary.

O človeški zmogljivosti

W. H. Hayward iz Južne Afrike je v 24 urah pretekel 268 km in 710 ml. Ta podvig je izvedel 20. do 21. novembra 1953. leta v Angliji. Med tekom je pojedel le en kilogram sladkorja in 16 jajc, shujšal pa je za 4 kilograme. Praga, ki jo je pretekel, je več kot šestkrat daljša od proge pri maratonu!

V šestih dneh (od 25. novembra do 1. decembra 1888. leta) je Anglež George Littlewood za slavo pretekel na nekem angleškem tekalšču kar — 1053 km in 870 ml. Med to več kot maratonsko dirko je seveda tudi počival in jedel.

Kitajski mornar Poon Lim je sam vzdržal na majhnem splavu na Atlantskem oceanu celih 133 dni, potem ko se je njegova ribiška ladja potopila. Ko so ga ribiči našli, je tehtal komaj 32 kg, prej pa je imel dobrih 70 kg.

Francoz Guy Cadlex je v posebnem steklenem bazenu v Montrealu (Kanada) zdr-

žal pod vodo polnih 25 ur, pri tem pa je bil opremljen le z masko za podvodni lov in s cevjo za dihanje! Ta rekord je postavil 28 marca 1955. leta.

Svetovni rekord v vožnji z biciklom po tekočem traku je postavil aprila 1955. leta Anand Rao Halyalkar iz Bombaya. Po tekočem traku je vozil polnih 125 ur!

Svetovni rekord v vožnji na takšnem „biciklu“, ki ima eno samo kolo, pa je 11. avgusta 1956. leta postavil Francoz Raymond Le Grand iz Maubeuga: vozil ga je 11 ur in 21 minut, ne da bi se pri tem le enkrat z nogo dotaknil tal!

Največjo vztrajnost v radijskem napovedovanju je pokazal Pierre Chouinard iz Montreala (Kanada), ki je februarja 1955. leta govoril v mikrofon kar 27 ur in 15 minut brez prestanka! Opisoval je „maratonsko“ tekmovanje v igranju na klavir, ki so ga prenašali po radiu.

Ladjedelništvo po svetu

Poročilo londonskega Lloyda, kaže, da je bilo lani zgrajenih po svetu rekordno število novih ladij. Splavili so ali pa bodo kmalu končali 1926 ladij nad 100 ton nosilnosti. Od tega je 261 parnikov in 1675 motornih ladij.

Štirinajst vodilnih držav v ladjedelništvu je takole razvrščenih: Japonska, Nemčija, Velika Britanija in Severna Irska, Švedska, ZDA, Nizozemska, Italija, Francija, Norveška, Danska, Poljska, Španija, Belgija in Jugoslavija. Na Japonskem so zgradili 2.066.669 BRT ladij, v Jugoslaviji pa lani 138.447 BRT.

Jugoslavija se je tako prvič uvrstila med vodilne dežele v svetovnem ladjedelništvu. Vse kaže, da bodo jugoslovanske ladjedelnice letos dosegle še višje mesto v svetovnem ladjedelništvu. Tako je Jugoslavija

leta 1957 zgradila le 16 ladij z 68.899 BRT pa so izdelali na Nizozemskih ladij.

Japonska je zgradila največji tanker na svetu, „Univerze Apolo“ z 59.100 BRT. Največjo potniško ladjo „Rotterdam“ s 37.000 BRT pa so izdelali na Nizozemskem.

Vlak na baterije

V Letoniji so uspešno preizkusili vlak, ki ga poganja kombinirana električna energija: tista iz normalnega omrežja in ona iz akumulatorjev. Poskusni vlak je najprej vozil po elektrificiranih progah, potem pa napravil še 80 km s samimi baterijami. Pravi, da so stroški za takšno lokomotivo nekaj višji kot pri Dieslovih, vendar veliko manjši kot pri parnih.

ponsko kopno, se je dvignil v zrak velikanski ognjeni oblak...

Zvečer istega dne je ameriško vrhovno poveljstvo sporočilo, da je neka letela trdnjava vrgla na japonsko mesto Hirošimo prvo atomsko bombo. Svet je obnemel: bomba je imela moč 20 milijonov kilogramov trinitrotoluola.

Nekaj mesecev kasneje je domovina odlikovala herojskega pilota, ki je skoraj popolnoma uničil sovražno mesto. Claude Eaterley je dobil visoko odlikovanje za hrabrost.

11 let kasneje . . .

Leta 1956 je teksaska policija aretirala tatu, ki je poskušal oropati dve pošti. Policijski inšpektor je bil zaprepaščen, ko je spoznal da je tat junak Hirošime. Na sodni obravnavi je obsojeni uporno molčal. Namesto njega je govoril njegov advokat: „Claude Eaterley, pilot, ki je vrgel prvo atomsko bombo, ni duševno uravnovešen. Atom-

100.000 let star mamut

V dolini Reke Manzanares, 10 km od Madrida, so te dni pri kopanju temeljev za hišo odkrili zelo dobro ohranjeno lobanjo evropskega mamuta. Po mnenju direktorja madridskega arheološkega inštituta je to najpomembnejša najdba te vrste v zadnjih petdesetih letih.

Ta orjaški mamut, visok nad štiri metre, je živel pred 80 do 100 tisoč leti v tedanjih pragozdovih skupaj z jamskim medvedom, orjaškim jelenom in drugimi svojimi živalskimi sodobniki. Iz tega se da sklepati, da je tako imenovani cromagnonski človek iz oklov teh mamutov, ki so bili včasih dolgi tudi deset metrov, rezljal svoje prvo orodje in okraske.

Rekordi narave

Revija organizacije UNESCO je zbrala naslednje podatke: prvega februarja 1933 je pokazal barometer v sibirskem kraju Oimekonu 68 stopinj pod ničlo. S tem je bil izenačen rekord, ki so ga leta 1892 zabeležili v Verhojanski sredi zime. V višinah 3000 metrov so izmerili na Groenlandu 6. decembra 1949 60 stopinj pod ničlo. Tripolitansko mestoce Azirja lahko edino tekmuje s severnimi kraji. 13. septembra 1922 je barometer kazal 58 stopinj pod ničlo.

Najvišjo povprečno temperaturo so morali prestatiti prebivalci somalskega kraja Lugh. bivalci somalskega kraja Lugh. stopinj Celzija. Najnižjo povprečno temperaturo pa so našli na Južnem tečaju. 32 stopinj pod ničlo je v teh krajih vsakodnevni pojav.

V ameriškem mestecu Jeffersonu je nekoga dne padlo v eni minuti 175 milimetrov

dežja. V Missouriju ga je padlo 22. junija 1947 v eni uri 300 mm. Kraj Arica v južnih puščavah Čila pa je v zadnjih 43 letih dobil samo 0,51 mm padavin.

Oglejmo si še nekaj manj znanih rekordov narave. Najtežji slon je tehtal 6 ton in 400 kilogramov, Amerikanec Darden pa 450 kg. Dosegel je kar lepo starost, saj je umrl pri 59 letih. Najtežji dojenček je bil verjetno neki Kanadčan, ki je tehtal 10,680 kg. Njegova mati je bila visoka 2,29 metra.

Teško je reči, kdo je bil najvišji človek. UNESCO omenja Američana Roberta Wadlowa. Letni povpreček je bil nekoč 31 izbruhom druge svetovne vojne. Visok je bil 2,68 metra. Še težavneje je določati najstarejšega zemljana. Teksanec Walter Williams je predlanskem praznoval sto štirindvajseti rojstni dan. Neki Perzijec je pa baje dosegel 167 let starosti.

šel v žensko družbo. Še teta je opazila to. „Tak fant in ne zna plesati!“ mi je rekla ob neki priliki. „No, če ni druge, te bom jaz naučila.“

Na Silvestrovo, ko smo v slovenski družbi čakali Novo leto, me je odpeljala na ples; toda bil sem tako okoren, da so se mi vsi smejali.

Neko soboto zvečer nisem šel iz kina naravnost domov, postopal sem po revirju in koloniji. Bilo je v začetku marca, ni bilo več mrzlo, vznemirljiv veter je napovedoval pomlad. Dekliški in ženski vrišč sta me zadržala pred separacijo. Nobeni izmed žensk in deklet ni bilo videti, da je osem ur odbirala kamenje. Kje je tisti čas, ko sem jaz opravljal ta posel! Tam... Franček! me je nenedolga presekalo. Franček mi je pokazal Molanko. Prismejala se je prav tako kot tele ženske. Franček je po stavki dobil delo, gofovo je še v Podlogu, Franček bi mi lahko poizvedel za Molankin naslov, njen naslov pa je tudi očetov. Pisal mu bom, naj se odpelje k njeni sestri na Štajersko. Da se Molanka sestri ne bi oglašila, ni verjetno. Da se že prej nisem tega domislil, ko je vendar tako enostavno!

Še drugi dan sem napisal nekdanjemu sošolcu pismo, v katerem sem mu na kratko opisal svoje avstrijske in westfalske doživljanje, na koncu pa ga prosil, naj najprej poizve, kje živi Molankina sestra, potem pa dobi od nje sedanji Molankin naslov. Seveda ne sme o tem nikomur črhiniti besede!

Pred Frančkovim odgovorom sem dobil pismo, ki sem nanj že dolgo čakal: pisal mi je Amon, ki je bil spet v Donawitzu. Če bi se našlo v Eibisfeldu primerno delo, je pisal med drugim, bi prišel za menoj, seveda v jamo ne gre, zdaj še manj, ko je bral o strašni eibisfeldski nesreči. Plavca je poznal, bil je poštenjak, škoda zanj, O tem, kje je dollej živel in kaj počel, ni omenil niti besedice, pismo je končal s pesmico. Njene zadnje vrstice so se mi vtisnile v spomin.

Lep je svet,
ko ti pogled je čist,
lepo je življenje,
ko prost si vseh vezi!

Lepo bi bilo, če bi prišel. Toda če medtem dobim očetov naslov? Nič ne pomaga: najprej moram najti očeta, potem pišem po domače in Amona. Tudi Tevžeja Rebernika bom povabil.

To je bila Westfalija, moja Westfalija.

Kar sem v Strasbourgu prestopil na drug vlak, sem sedel tesno ob oknu in pozorno gledal skozenj. Drugačni ljudje, drugačen jezik in tudi drugačni kraji. Ne morem reči, da niso lepi, toda moje oči niso bile navajene rahlo valovitih njiv in pašnikov brez gozdov, skorajda brez drevja. Bil je čas žetve, vendar nisem na prostranih njivah videl žanjic, marveč le stroje. Par konj je vleklo stroj in klasje je padalo v redev kot

trava za kosci. Moški in ženske so le vezali snopje. Videl sem tudi stroje, ki so puščali za seboj že vezane snopje. Še marsičemu, kar je bilo drugače, kot sem bil dotlej navajen, sem se čudil. Vasi so bile podobne mestom: hiše tesno druga ob drugi, nikjer velikih gospodarskih poslopij, tudi ne vrta pred hišo in sadovnjaka za njo. Zares, drugačna dežela, nič podobna naši, a tudi ne avstrijski in ne westfalski.

Po Westfaliji mi bo še dolgo hudo. Seveda ne po vsej deželi, pač pa po Eibisfeldu, vesu je jokala, tudi jaz sem imel solzne oči. Celo stricu je bilo hudo, čeprav zadnje mesece ni bil z menoj tako ljubezniv ko spočetka. Najprej sem menil, da se morda jezijo, ker sem premalo plačeval za hrano, za posteljo pa nič, šele sčasoma sem spregledal. Bil je ljubosumen. Teta me je zares imela rada in tudi jaz sem jo imel rad. Skoraj da po teti in stricu, predvsem po teti. Ob sloje zame bolj skrbela kot zanj, a tudi jaz sem ji pomagal bolj kot stricu. Nikoli ji ni bilo treba reči, naj ji prinesem drva, odnesem smeti, poribam kuhinjo ali nabereim travo za zajce. Rad sem jo pogledal, ko se je vsa žareča v obraz sklonila nad perinik in se je pokazala belina njenih prsi. Kako sem jo gledal, če je kdaj v spodnjici prišla v kuhinjo! Prijetno me je sprelatelo, če se je, preden se je vrnila v sobo, ozrla po meni in mi rekla: „Še ne spiš? Spi, Marko, zaspi!“ Ko sem neko nedeljsko jutro oblekel svežo, kot sneg belo srajco in sem se ogle-

Kje ste, Lamutovi?

Anton Ingolič

To je bilo res, vendar sem se zaklel, da iskanja ne opustim. Saj ga tudi nisem mogel. Čeprav sem lepo zaslužil, sem vendar teže in teže pošiljal domov ves zaslužek. Zdaj, ko sem imel eno lepo obleko, ki mi jo je s penim, s čevlji in z drugimi potrebnimi drobnarijami kupila teta, bi bil rad imel še zimsko suknjo pa več srajc in nogavic. Mislim, da sem tudi na kolo, da bi se ob nedeljah peljal kam ven iz revirjev. Bolj in bolj me je tudi mikalo, da bi stopil v gostilno, spil vrček piva in se pomenil z rudarji. Rad sem poslušal godbo in začela me je privlačevali dekliška družba. Fantje mojih let so zahajali redno v kino, jaz sem šel le tu in tam. Rad bi imel zapesno uro in še marsikaj. Cigaretam, ki sem jih okusil v Podlogu, sem se v Donawitzu odpovedal. Menil sem, da sem se jih popolnoma odvadil, zdaj pa me je cigaretni vonj bolj in bolj dražil. Skratka, želel sem si fantovskega življenja in mikala me je družba, ki sem se je moral izogibati, če sem hotel pošiljati domov prihranke dveh rudarjev. Postajal sem molčeč in nerodno mi je bilo, če sem slučajno za-

